Stanislovas Žemaitis. 1983 m.

STANISLOVAS ŽEMAITIS
1938 01 19–1990 04 27

Stanislovas Žemaitis gimė 1938 m. sausio 19 d. Alytaus aps. Butrimonių vls. Butrimonių mstl. Čia lankė pradinę ir vidurinę mokyklą. Apie 1952 m. Žemaičių šeima atvyko gyventi į Ežerėlį (Kauno r.), nes Ežerėlio durpių įmonė, trūkstant darbo jėgos, skatino gyventojus keltis iš aplinkinių rajonų. Ežerėlyje Stanislovas baigė vakarinę vidurinę mokyklą. 1966 m. sukūrė šeimą. Visą laiką dirbo vairuotoju Ežerėlio durpių įmonėje ir Kauno rajono milicijos skyriuje.

1988 m. pradėjo dirbti vairuotoju kooperatyve „Erdvytis“. 1990 m. kovo 11-ąją Lietuvai paskelbus nepriklausomybę, Sovietų Sąjunga, demonstruodama savo jėgą, pradėjo „neklusniosios“ Lietuvos ekonominę blokadą. 1990 m. balandžio 18 d. Maskva visiškai sustabdė žaliavos tiekimą į Mažeikių naftos perdirbimo gamyklą, 80 proc. sumažino dujų tiekimą, sulaikė ešelonus su jau siunčiamomis prekėmis ir žaliavomis. Iš viso buvo nustota tiekti apie 50 rūšių žaliavos ir produktų. Šios blokados tikslas buvo sukelti gyventojų nepasitenkinimą naujai paskelbta Lietuvos nepriklausomybe ir šalies Vyriausybe. Žmonės buvo sunerimę. Visur – gatvėse, namuose, įstaigose ir įmonėse – buvo kalbama apie blokadą: pradėjo trikti gamyklų darbas, trūko degalų, prie degalinių nutįso kilometrinės automobilių eilės, parduotuvėse pradėjo trūkti būtiniausių prekių.

S. Žemaitis prieš savo sprendimą susideginti savaitę neturėjo darbo: tapo uždaras ir nekalbus. 1990 m. balandžio 25-osios rytą jis pažadėjo nueiti į parduotuvę, paruošti žmonai ir dukrai vakarienę. Septynias dienas jo vairuojamas kooperatyvo „Erdvytis” autobusiukas stovėjo prie namų Ežerėlyje – nebuvo benzino. Palaukęs, kol žmona ir dukra išeis iš namų, nusiėmė 25 metus nešiotą vestuvinį žiedą, apsirengė geriausiu kostiumu, apsiavė išeiginiais batais ir, parašęs atsisveikinimo raštelį, išėjo iš namų. Prieš išvykdamas į Maskvą, S. Žemaitis žmonai parašė: „Mylima Stasele! Atleisk man, gal kas blogo buvo per mūsų bendro gyvenimo pragyventą laiką. Daugiau aš gyventi negaliu, kai okupantai užsuka kranus, siautėja desantai, žmonės palieka be darbo. Aš išvykau į Maskvą. Susideginsiu Raudonojoje aikštėje. Stasele, atsiimk atlyginimą už du mėnesius po 500 rb. iš kooperatyvo „Erdvytis“. Su pagarba mylintis tave vyras, dukras Vaivutę ir Raselę, anūkę Eglutę.“

Savo ketinimą S. Žemaitis įvykdė – 1990 m. balandžio 26 d. Protestuodamas prieš SSRS paskelbtą blokadą Lietuvai, jis susideginо Maskvoje: tik ne Raudonojoje, o Revoliucijos aikštėje. Buvo atgabentas į ligoninę, kur balandžio 27 d. mirė.

Žmogaus teisių ir istorinės atminties organizacijos „Memorial“ nariai kitą dieną lietuvio susideginimo vietoje iškėlė plakatą: „Čia balandžio 26-ąją susideginо lietuvis Stanislovas Žemaitis, protestuodamas prieš savo tėvynės okupaciją ir ekonominę blokadą. Suteik ramybę jo sielai, Viešpatie.“ Aukos vietoje maskviečiai dėjo gėles.

Lietuvos spauda rašė: „1972-ieji – Romas Kalanta, 1990-ieji – Stanislovas Žemaitis. S. Žemaitis suliepsnojo gyvu fakelu, kad įtikintų pasaulį pripažinti laisvą Lietuvą, kad būtų nutraukta pradėta ekonominė jos blokada.“ Be abejonių, S. Žemaičio auka prie to prisidėjo.

1990 m. balandžio 30-ąją į Vilnių buvo parskraidintas karstas su S. Žemaičio palaikais. Daugybė vilniečių lydėjo laidotuvių procesiją nuo oro uosto iki Vilniaus Arkikatedros bazilikos. Čia užuojautos ir pagarbos žodį velionio artimiesiems bei visiems susirinkusiesiems tarė Antanas Terleckas, Arvydas Juozaitis, Mykolas Karčiauskas. Po to eisena pasuko prie Lietuvos Respublikos Seimo, kur Nepriklausomybės aikštėje minia tautiečių atsisveikino su S. Žemaičiu, atsisveikinimo kalbą pasakė Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos pirmininkas Vytautas Landsbergis.

Iš čia laidotuvių procesija atvyko į Kauną, kur vėlų vakarą Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje, prie Laisvės paminklo, kunigas Ričardas Mikutavičius pašventino velionio karstą paskutiniajai kelionei. Po iškilmingo pagerbimo Vilniuje ir Kaune S. Žemaičio palaikai buvo parvežti į Ežerėlį ir pašarvoti Durpių įmonės salėje. 1990 m. gegužės 2 d. Stanislovas Žemaitis buvo palaidotas Kauno r. Zapyškio mstl. kapinėse šalia ąžuolinio kryžiaus, pastatyto 1989 m. birželio 14 d. lietuvių tautos kančiai – pirmiesiems 1941-ųjų trėmimams atminti.

Stanislovo Žemaičio laidotuvės. Atsisveikinimas Vilniuje prie Arkikatedros. 1990 m. balandžio 30 d. Fotografas Paulius Lileikis. *Iš Lietuvos centrinio valstybės archyvo*

S. Žemaičio laidotuvės. Atsisveikinimas Vilniuje prie Arkikatedros. 1990 m. balandžio 30 d. Fotografas Jonas Juknevičius. *Iš Lietuvos centrinio valstybės archyvo*

S. Žemaičio laidotuvės. Atsisveikinimas Vilniuje – gedulinga eisena nuo Arkikatedros Gedimino prospektu iki Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos rūmų; kartu su kitais karstą neša Lietuvos Laisvės Lygos (LLL) vadovas Antanas Terleckas (dešinėje pusėje gale). 1990 m. balandžio 30 d. Fotografas J. Juknevičius. *Iš Lietuvos centrinio valstybės archyvo*

S. Žemaičio laidotuvės. Atsisveikinimas Vilniuje prie Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos rūmų. Fotografas J. Juknevičius. *Iš Lietuvos centrinio valstybės archyvo*

S. Žemaičio kapas Kauno r. Zapyškio mstl. kapinėse. *Pateikė Zapyškio seniūnija*

Parengė Arvydas Gelžinis